

บุญประเพณีข้าวเหนียว : การสืบสานภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านวัฒนธรรม
ความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนอีสานใต้

STICKY RICE MERIT TRADITION : INHERITANCE OF LOCAL WISDOM
IN BELIEFS AND RITES OF SOUTHERN ISAN COMMUNITIES

พระปลัดอนันต์ สนพะเนา^{*} ศาสตรา เหล่าอรรค^{**} บุญช่วย พาณิชย์กุล^{***}

Phra Palad Anan Sonepanao, Satra Laoukha, Boonchuai Panitkul

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้ มีความมุ่งหมาย 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาความเป็นมาด้านประเพณี วัฒนธรรมความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวเหนียวของชุมชนอีสานใต้ 2) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัญหาด้านประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวเหนียวของชุมชนอีสานใต้ และ 3) เพื่อสืบสานภูมิปัญญาพื้นบ้าน ประเพณีวัฒนธรรมความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวเหนียว ของชุมชนอีสานใต้ การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ประกอบด้วยกลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป จำนวน 94 รูป/คน ใช้เครื่องมือในการ เก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสำรวจ แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม แบบสัมภาษณ์แบบเชิงลึก และแบบบันทึก การประชุมเชิงปฏิบัติการแล้วนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีพรรณนา วิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า

1. ความเป็นมาด้านประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวเหนียวของ ชุมชนอีสานใต้ เชื่อว่า ก่อนลงมือทำนาประมาณเดือน 6-7 และหลังจากเก็บเกี่ยวข้าว แล้วเสร็จ ประมาณเดือนอ้ายถึงเดือนยี่จะต้องเลี้ยงผีตาแฮก ดังคำกล่าว “ขึ้นปลง ลงเลี้ยง” และยังเชื่อว่า ต้องเชิญขวัญข้าวและนำเมล็ดข้าวขึ้นไปเก็บไว้ในยั้งฉาง ปิดประตูมิดชิดห้ามเปิด จนกว่าจะทำพิธี เปิดยั้งฉางในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 และตักเมล็ดข้าวเปลือกไปทำบุญที่วัด ในวันนี้ยังมีประเพณีหาบุญ ใส่เนา เชื่อว่า “กบไม่มีปาก นากไม่มีรูทวาร มะขามป้อมมีรสหวาน” ตามความเชื่อของชาวอีสานใต้
2. สภาพปัจจุบัน พบว่า บุญประเพณีข้าว ได้แก่ บุญเปิดยั้งฉาง ประกอบพิธีในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 และบุญข้าวจี บุญคูณลาน โดยชาวบ้านนำข้าวเปลือกไปรวมกันที่วัด กล่าวคำถวายพร้อม

^{*} Doctor of Philosophy Program in Cultural Science, Faculty of Cultural Science, Mahasarakham University.

^{**} Doctor of Philosophy (Cultural Science), Faculty of Cultural Science, Mahasarakham University.

^{***} Doctor of Philosophy (Cultural Science), Faculty of Cultural Science, Mahasarakham University.

กัน บุญกระยาสารท หรือประเพณีแซนโถงตาของชาวไทยเขมร จัดขึ้น ในวันแรม เดือน10 ชาวไทยลาว ไทยโคราช จัดช่วงวัน ขึ้น 15ค่ำ เดือน10 เดือนเดียวกัน ชาวอีสานใต้ ทั้งสามกลุ่ม มีความเชื่อตรงกันว่า ในวันเวลาดังกล่าว ผีบรรพบุรุษจะมารอรับส่วนบุญจากลูกหลานอยู่ที่วัด หากไม่เห็นลูกหลานมาทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ ผีจะเสียใจร้องไห้และสาปแช่ง ให้ทำมาหากินฝืดเคือง ไม่เจริญรุ่งเรือง

ปัญหา พบว่า การทำนาข้าวเหนียวของชาวอีสานใต้ลดน้อยลง เนื่องจากข้าวเหนียวขายได้ราคาถูก ชาวบ้านส่วนใหญ่บริโภคข้าวเจ้า เมื่อถึงเทศกาลต้องไปซื้อข้าวสารเหนียวที่ตลาดราคาแพง เกิดปัญหาค่าใช้จ่าย มีแนวโน้มว่าประเพณีความเชื่อ เช่น ประเพณีบุญข้าวจี้อาจจะหายไปจากสังคมชาวอีสานใต้

3. การสืบสานภูมิปัญญาพื้นบ้านบุญประเพณีวัฒนธรรมด้านความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวเหนียวของชุมชนอีสานใต้ โดยการมีส่วนร่วมของ บ้าน วัด โรงเรียน ดังนี้ บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน จัดประชุมชาวบ้าน เพื่อกำหนดวัน เวลา สถานที่ทำบุญ โดยชาวบ้านทุกคนรอบครัว มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทำบุญประเพณีข้าว วัด เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน พระสงฆ์เป็นเจ้าพิธีในการจัดสถานที่ อำนวยความสะดวก อุปกรณ์เครื่องใช้ในการประกอบพิธีกรรม และจัดแสดงพระธรรมเทศนา เกี่ยวกับอานิสงส์การทำบุญเกี่ยวกับข้าว ผู้ไปร่วมพิธีกรรม จะได้รับพรประพรมน้ำพระพุทธมนต์ วัดมุงคลไ้เป็นสิริมงคลตามความเชื่อ โรงเรียน เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน โดยได้จัดกิจกรรมเกี่ยวกับการสืบสานบุญประเพณีข้าวให้หลากหลาย เพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนและผู้สนใจได้ตระหนัก เข้าใจขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมให้ปฏิบัติจริง เน้นการมีส่วนร่วมส่งเสริมให้นักเรียนได้เข้าร่วมประเพณีพิธีกรรมที่ชุมชนจัดขึ้น และมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ : วัฒนธรรมข้าวเหนียว, การสืบสานวัฒนธรรมข้าวเหนียว, ภูมิปัญญาพื้นบ้าน, ความเชื่อและพิธีกรรม

ABSTRACT

This thesis has 3 objectives which are 1) to study the history of beliefs and rites regarding sticky rice of southern Isan communities, 2) to study the current condition and problems in culture, tradition, beliefs and rites regarding sticky rice of southern Isan communities and 3) to inherit local wisdom, culture, tradition, beliefs and rites regarding sticky rice of southern Isan communities. This research is a qualitative research in which the sample group was chosen by purposive sampling and comprises 94 knowledgeable people, practitioners and information providers. The tools used to collect data were survey form, participative observation form, in-

depth interview form and work shop recording form. The data was analyzed and the result was presented by descriptive analysis.

Findings were as follows:

1. For the history of beliefs and rites regarding sticky rice of southern Isan communities, they believe that 6-7 months before planting and after harvesting in December and January, there must be a feast for Tahag Ghost as they say “Let down when start and have a feast when finish”. They believe that the rice guardian spirit must be invited and rice paddies must be kept in the barn that is tightly closed until a barn opening rite on the 3rd waxing moon of February and the rice paddies will be taken to make merit at the temple. On this day, there is another tradition called Hab Foon Sai Nar with the belief “Frog has no mouth, Otto has no anus, gooseberry is sweet” of southern Isan communities.

2. Presently, it was found that the rice merit traditions such as barn opening rite is performed on the 3rd waxing moon of February, Khao Jee Rite and Koon Larn Rite where people bring rice paddies to the temple and say their prayer. For Kayasart Tite or Sandone-ta tradition of Cambodian-Thai is performed on the 10th waning moon of November and is performed on the 15th waxing moon of November by Lao-Thai and Korat-Thai. The three southern Isan communities have common belief that on the aforementioned date and time, the ghosts of their ancestors will come to the temple to receive portion of merit from their descendants. If they do not see their descendants, they will be sad and will curse their descendants to suffer hard time in making a living.

The problems found are the sticky rice planting by southern Isan communities have decreased due to low selling price of sticky rice. Most people also consume regular rice and during the festival, they must buy sticky rice from the market which are expensive causing them some budget problem. There is a tendency that these traditions and beliefs such as Khao Jee tradition may be lost from southern Isan communities.

3. In order to inherit local wisdom, traditional merit, belief and ritual culture regarding sticky rice of southern Isan communities, there are participation by communities, temples and schools as follows: **Communities:** The village chiefs or community leaders arrange community meeting to schedule the date, time and place for the merit rite and every household have the opportunity to participate in

the rice merit tradition. **Temples:** The temples are the spiritual center of the people. Monks are the host for the venue, facilities and equipment for the rite and provide Buddhist sermon regarding the benefit of the rice merit. The participants receive blessing, sprinkled holy water and sacred object in accordance with their belief. **Schools:** Schools are the learning sources of the communities by providing activities regarding the inheritance of rice merit tradition to instill the learners and interested people the awareness of the correct procedure of the rites. They emphasize participation by students in the traditional rites that the communities are organizing with continuous follow up evaluation.

Keywords: Sticky rice culture, inheritance of sticky rice culture, local wisdom, belief and rite

1. บทนำ

ข้าวเหนียวเป็นอาหารหลักของชาวอีสาน การทำนาข้าวเหนียวนับเป็นอาชีพหลักของชาวไทยอีสาน จากหลักฐานการขุดพบแกลบข้าว ที่นำมาเป็นส่วนผสมดินเหนียว ใช้ทำเครื่องปั้นดินเผาที่บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ ที่อยู่ในเขตอีสานตอนใต้ มีแม่น้ำมูล แม่น้ำชี ไหลผ่าน ทำให้เหมาะแก่การทำนาข้าว (Thawat Boonnanothok, 2532.) เป็นที่ตั้งหลักแหล่งชุมชนอีสานได้ดังกล่าว หลังการเก็บเกี่ยวนำข้าวไปทำบุญถวายพระทุกปีจนกลายเป็นประเพณีวัฒนธรรม โดยเฉพาะบุญประเพณีข้าวเหนียวที่สื่อถึงความผูกพันอันเหนียวแน่นของชาวอีสาน

ปัจจุบันประเพณีบุญข้าวเหนียว ได้แก่ประเพณีบุญข้าวจี บุญข้าวกระยาสารท และบุญข้าวทิพย์ ซึ่งต้องใช้ข้าวเหนียวเป็นหลัก ได้มีการสืบสานพัฒนามาบุญประเพณีข้าวให้มีความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนชาวอีสานได้ ส่งผลให้บุญประเพณีเกี่ยวกับข้าวเหนียว เกิดมูลค่าเพิ่ม

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาด้านประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อและพิธีกรรม เกี่ยวกับข้าวเหนียวของชุมชนอีสานใต้
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาด้านประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อและพิธีกรรม เกี่ยวกับข้าวเหนียวของชุมชนอีสานใต้
3. เพื่อศึกษาการสืบสานภูมิปัญญาพื้นบ้าน ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อและพิธีกรรม เกี่ยวกับข้าวเหนียวของชุมชนอีสานใต้

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้เครื่องมือแบบสำรวจ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ การประชุมเชิงปฏิบัติการ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ชุมชนอีสานใต้ บ้านหนองบัวบาน จังหวัดชัยภูมิ บ้านหนองบัวทุ้ง จังหวัดนครราชสีมา และ บ้านสำโรง จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย กลุ่มผู้รู้ จำนวน 20 รูป/คน ได้แก่ วัฒนธรรมอำเภอ พัฒนาการอำเภอ เจ้าอาวาสวัดประจำหมู่บ้าน ผู้นำพิธีกรรมทางศาสนา ผู้ใหญ่บ้าน นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหรือเทศบาล กลุ่มผู้ปฏิบัติ จำนวน 54 รูป/คน ได้แก่ เกษตรกรผู้ทำนาข้าว คณะกรรมการหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่จากองค์กรภาครัฐและองค์กรชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับบุญประเพณีข้าว กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป จำนวน 20 รูป/คน ได้แก่ ทายก ทายิกา พุทธศาสนิกชน พ่อค้าประชาชนทั่วไปที่เคยเข้าร่วมพิธีกรรมบุญประเพณีข้าว และนักวิชาการในพื้นที่ที่ศึกษา รวม 94 รูป/คน ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ และสรุปผลการวิจัยด้วยวิธีการแบบพรรณนาวิเคราะห์

4. ผลการวิจัย

4.1 ความเป็นมาด้านประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ และพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวเหนียวของชุมชนอีสานใต้ ก่อนลงมือทำนา และหลังเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จทุกปี จะต้องเลี้ยงผีตาแอก หลังเก็บเกี่ยวได้ผลผลิตจะมีพิธีสู่ขวัญข้าวเป็น การบูชาพระแม่โพสพตามความเชื่อของชาวอีสาน โดยเฉพาะ บุญกระยาสารท กลุ่มไทยเขมร แต่ละบุญประเพณีได้สืบต่อกันมารุ่นต่อรุ่นจนปัจจุบัน (Prakru Thampanasunthorn, 2558)

4.2 สภาพปัจจุบันและปัญหาด้านความเชื่อ และพิธีกรรมวัฒนธรรมข้าว ของชุมชนอีสานใต้ พบว่า ปัจจุบันชุมชนอีสานใต้หลายแห่ง ยังสืบทอดประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อและพิธีกรรม บุญประเพณีเกี่ยวกับข้าว ดังนี้ 4.2.1) บุญคูณลาน จัดขึ้นในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 หลังจากทำพิธีเปิดทุ่งแล้วจะต้องตักข้าวเปลือก ไปทำบุญถวายพระที่วัด เชื่อว่า การถวายข้าวเหนียวจะสร้างความผูกพันเหนียวแน่น มีพ่อพรหมณ์เป็นผู้นำพิธีกรรม ปัญหา การทำนาข้าวเหนียวลดน้อยลง เพราะ ขายได้ราคาถูก ผลผลิตต่ำไม่คุ้มกับการลงทุน 4.2.2) บุญเปิดทุ่งฉาง จัดขึ้นในเดือน 3 ขึ้น 3 ค่ำ เชื่อว่า เป็นการบอกกล่าวพระแม่โพสพ และจะต้องตักข้าวไปทำบุญที่วัดก่อน จึงตักมาบริโภค ปัญหาพบว่า พิธีกรรมมีน้อย เพราะนำข้าวไปขายเหลือพอกิน ไม่ต้องประกอบพิธีกรรม 4.2.3) บุญข้าวจี ปัจจุบัน ยังนิยมจัดในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 เชื่อว่า การนำข้าวจีที่ทำจากข้าวเหนียวใหม่ไปถวายพระสงฆ์จะได้บุญกุศลมาก ปัญหาพบว่า ชาวบ้านทำนาข้าวเหนียวน้อยลง คนรุ่นใหม่นิยมซื้อข้าวจีในตลาดมาทำบุญ มีแนวโน้มลดลงและจะหมดไปจากชุมชน 4.2.4) บุญข้าวกระยาสารท พบว่า ใช้ข้าวเหนียวเป็นกับเครื่องปรุงอย่างอื่นให้มีรสชาติหอมหวาน ปัญหา การทำกระยาสารทแบบดั้งเดิมลดน้อยลง เพราะชาวบ้านนิยมซื้อตามท้องตลาด

4.3 การสืบสานภูมิปัญญาพื้นบ้าน บุญประเพณีวัฒนธรรม ด้านความเชื่อ และพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวเหนียวของชุมชนอีสานใต้ ดำเนินการโดยได้รับความร่วมมือจาก บ้าน วัด

และโรงเรียน ดังนี้ 4.3.1) บ้าน พบว่า ชาวบ้านร่วมกันกำหนดวันทำบุญแต่ละประเพณีชัดเจน โดยชาวบ้านทุกครอบครัว ได้ไปร่วมกันทำบุญที่วัด 4.3.2) วัด เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน อำนวยความสะดวกสถานที่บริการเครื่องใช้อุปโภคบริโภคในการประกอบพิธีกรรม สนับสนุนให้มีการทำข้าวกระยาสารแบบดั้งเดิม 4.3.3) โรงเรียน ช่วยจัดกิจกรรมวันสำคัญเกี่ยวกับบุญประเพณีข้าวเหนียวที่ชุมชนจัดขึ้นและจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของบุญประเพณีข้าว เช่น บุญข้าวกระยาสาร ซึ่งมีขั้นตอนการผลิตอันเกิดจากภูมิปัญญาของชาวอีสานได้

5. อภิปรายผลการวิจัย

ก่อนลงมือทำนา และหลังเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จทุกปี จะต้องเลี้ยงผีตาแฮก เชื่อว่า เป็นการขอบคุณผู้มีพระคุณต่อชาวนา บุญเปิดยั้งนาง เชื่อว่า เป็นการบอกกล่าวพระแม่โพสพเพื่อขออนุญาตปักข้าวออกจากยั้งนาง ตามความเชื่อสอดคล้องกับทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมโดยมาลี โนวส์กี (ค.ศ. 1884-1942) ได้นำเสนอแนวคิด หลักของทฤษฎีนี้คือ “การเน้นที่วัฒนธรรมในการทำหน้าที่สนองความต้องการต่อความจำเป็นของปัจเจกบุคคล” คือปัจจัยสี่ ความต้องการด้านสังคม ได้แก่ การผลิตข้าว และการผลิตสินค้าอื่นๆ และต้องการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมอื่นๆ ที่คนในชุมชนจัดขึ้น และยังสอดคล้องกับ Eiam Thongdee, 2538 : 185 ได้ศึกษาเกี่ยวกับข้าว “วัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลง” พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะการเลือกปฏิบัติ เช่น การใช้เคียวเกี่ยวข้าว ยังมีให้เห็น ทั้งใช้เคียวและใช้เครื่องจักรเกี่ยวข้าว อาจเรียกได้ว่า “วัฒนธรรมข้าวแบบผสมผสาน”

สภาพปัจจุบันและปัญหาด้านประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อ และพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวเหนียว ของชุมชนอีสานใต้ พบว่า ยังสืบทอดความเชื่อและพิธีกรรม วัฒนธรรม บุญประเพณีเกี่ยวกับข้าว ได้แก่ บุญคูณลาน ชาวบ้านจะนำข้าวเปลือกไปทำบุญที่วัดในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 เชื่อว่า การทำบุญถวายข้าวเปลือกโดยมีพ่อพราหมณ์เป็นผู้นำพิธีกรรม ปัญหาพบว่า บุญคูณลานหาดูยาก เพราะนิยมใช้เครื่องจักรเกี่ยวข้าว สืบทอดมาเป็นเมล็ดบรรจุลงในกระสอบ จะได้น้ำหนักดี มีเงินมาใช้จ่ายตามต้องการ

บุญเปิดยั้งนาง พบว่า ยังมีการประกอบพิธีกรรมที่ยั้งนางของตนเอง เชื่อว่า เป็นการบอกกล่าวพระแม่โพสพก่อนตัดมาบริโภค ปัญหา ผลผลิตข้าวน้อยนำไปขายเหลือไว้พอกิน ใส่กระสอบเก็บไว้ได้ทุนบ้าน ไม่มีพิธีกรรม บุญข้าวกระยาสาร พบว่า ต้องใช้ข้าวเหนียวเป็นหลัก กลุ่มไทยลาว ประกอบพิธีกรรมในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 ไทยโคราช ไทยเขมร จัดขึ้นในวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 เชื่อว่า ในวันที่ บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว จะมารับรับผลบุญที่วัด ปัญหาพบว่า วัดฤดูบิช่วงเทศกาลราคาแพงหายาก กระยาสารทรงดั้งเดิมขาดการสืบทอด ข้าวทิพย์นิยมประกอบพิธีกรรมช่วงเทศกาลออกพรรษา (Boonkerd Pimvaramathakul, 2544.13-14) ส่วนผสมหลักต้องใช้น้ำนมข้าวเหนียว เชื่อว่าเป็นส่วนผสมข้าวทิพย์ที่นางสุชาดานำไปถวายพระพุทธองค์ทรงเสวย แล้วทรงตรัสรู้ ปัญหาพบว่า การปรุงข้าวทิพย์ขาดผู้เชี่ยวชาญ งบประมาณมีน้อย

จะเห็นได้ว่าชาวอีสานใต้ ยังมี ความเชื่อและพิธีกรรมของชาวอีสาน มุ่งเน้นการสืบสาน ภูมิปัญญาพื้นบ้านให้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มตน สอดคล้องกับทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์ โดยวิลเลียม เจมส์ (William James. 1842-1910) เห็นว่า “สัญลักษณ์สามารถทำให้บุคคลคิดคำนึงถึงเหตุการณ์เกี่ยวกับบุคคลอื่นหรือสิ่งของใด ๆ ได้แม้ว่าคนหรือสิ่งของนั้นจะไม่มีอยู่ในขณะนั้น แล้วเราก็จะกระทำสิ่งต่าง ๆ ไปตามสัญลักษณ์ที่เรากำหนด (Sanya Sanyawiwat, 2533.)

การสืบสานภูมิปัญญาพื้นบ้าน ประเพณี วัฒนธรรม ด้านความเชื่อ และพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวเหนียวของชุมชนอีสานใต้ ดำเนินการโดยได้รับความร่วมมือจาก บ้าน วัดและโรงเรียน ดังนี้

บุญคูณลาน ชาวบ้านกำหนดวันทำบุญชัดเจน วันนี้ทุกคนครบถ้วน จะนำข้าวเปลือกไปทำบุญร่วมกันที่วัด วัด เป็นสถานที่จัดงานมีพระสงฆ์ จัดแสดงพระธรรมเทศนาเกี่ยวกับอานิสงส์การทำบุญ โรงเรียน จัดแสดงนิทรรศการมีส่วนร่วมในการจัดงานบุญประเพณี บุญเปิดยั้งฉาง ชาวบ้านกำหนดวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ของทุก ทุกครอบครัวเข้าร่วมพิธีกรรมตามความเหมาะสม วัด ช่วยบอกบุญไปยังพุทธศาสนิกชน ให้มาร่วมพิธีกรรม โรงเรียน จัดกิจกรรมส่งเสริมเกี่ยวกับบุญประเพณี ข้าวเหนียวที่ชุมชนจัดขึ้น และยังพบว่ามีการปฏิบัติตาม ความเชื่อ ข้อห้าม อย่างเคร่งครัด โดยมีหมอปราหมณ์เป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรม (Samart Chanthasoon, 2534.) เป็นเอกลักษณ์ ความเชื่อของชาวอีสาน

บุญข้าวกระยาสารท พบว่า วัดอุทิศที่นำมาใช้ ได้แก่ ข้าวดอกซึ่งทำจากข้าวเหนียว เป็นหลักและส่วนประกอบอื่นๆ โดยครูภูมิปัญญาพื้นบ้านในชุมชนเป็นวิทยากร ฝึกการทำกระยาสารทแบบดั้งเดิม (Sati Boonmamorn, 2558) วัดไม่มีพระสงฆ์ เป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมและสนับสนุนให้มีการแข่งขันการทำข้าวกระยาสารทแบบดั้งเดิม โรงเรียน จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของบุญประเพณีข้าว โดยเฉพาะการทำข้าวกระยาสารทแบบพื้นบ้านโดยเชิญวิทยากรในท้องถิ่นมาให้ความรู้

จะเห็นได้ว่า บ้าน วัด โรงเรียนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมสืบสานภูมิปัญญาพื้นบ้าน ให้เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มตนและเพื่อสนองความจำเป็นพื้นฐานของชุมชน สอดคล้องกับทฤษฎีนิเวศวิทยาทางวัฒนธรรม โดยจูเลียน สจ๊วต (Julian Steward) มอง“วัฒนธรรม” ว่าเป็นเครื่องมือช่วยให้มนุษย์ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม จูเลียน สจ๊วต ยังเห็นว่า “มนุษย์ย่อมมีศักยภาพในการเปลี่ยน ดัดแปลงสภาพแวดล้อม เพื่อให้เอื้อต่อการทำนาข้าว เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้สืบสานตลอดไป (ทรงคุณ จันทจร. 2549 : 76)

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเพื่อการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลการศึกษางานวิจัยฉบับนี้ ทำให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของบุญประเพณีข้าวเหนียว ด้านความเชื่อ และพิธีกรรมวัฒนธรรม สภาพปัจจุบันและปัญหา และการสืบสานภูมิปัญญา

พื้นบ้าน บุญประเพณีข้าวเหนียว ความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนอีสานใต้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า ควรนำผลการศึกษาครั้งนี้ไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบการสืบสานภูมิปัญญาพื้นบ้านในพื้นที่อื่นทั่วทุกภูมิภาค โดยนำผลการศึกษาไปใช้ให้สอดคล้องกับสภาพชุมชนแต่ละพื้นที่ ตามความเหมาะสม เน้นการปฏิบัติจริงผู้เรียนทำได้มีคุณภาพ และนำเสนอข้อมูลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการทำงานวิจัยครั้งต่อไป

ควรดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการสืบสานภูมิปัญญาพื้นบ้านให้หลากหลาย แต่ละด้านต้องมีครูภูมิปัญญาที่เชี่ยวชาญรับผิดชอบถ่ายทอดความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ และควรเน้นการศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรค ของการสืบสานภูมิปัญญาพื้นบ้าน พร้อมหาแนวทางวิธีการสืบสานให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนแต่ละพื้นที่อย่างเหมาะสม

References

- Boonkerd Pimvaramathakul. (2544). Isan Tradition and Detail of Tai Isan Archeology. Khon Kaen: Khon Kaen Klang Na Na Tham,
- Eiam Thongdee. (2537). Rice Culture: Rice Rituals and Farming. 2nd Edition, Bangkok: Sahathammik,
- Prakru Thampanasunthorn, at Wat Nong Bua Thung, Ta Jan Sub-district, Khong District, Nakhon Ratchasima on 28 April 2015.
- Samart Chanthasoon. (2534). Nakhon Ratchasima's Folk Wisdom. Nakhon Ratchasima: Local Information Center for Development of Nakhon Ratchasima Teacher Training College.
- Sanya Sanyawiwat. (2533). Sociological Theory ; Content and Basic Usage. Bangkok: Choa Paya Printing.
- Sati Boonmamorn, at Bansamrhongmai, Lahan Sai District, Buri Ram Province, on 28 April 2015.
- Silaporn Narkkaratan (2538). "Community Learning System for Sustainable Development: Case Study of South Isan Community". Journal: Sukhothai Thammathirat, Vol.8, No.2, May-August 1995, pp.38-48.
- Songkoon Chantachon. (2549). Transfer of Folk Wisdom on Soil, Water, and Forest Resources of Ka Leng Ethnic Group. Mahasarakham: Art and Isan Culture Research Institute, Mahasarakham University,
- Thawat Boonnanothok. (2532) Isan Traveling. Khon Kaen: Research and Development Institute, Khon Kaen University.